

”Sluta paketera det vi äter i skadliga förpackningar”

DN DEBATT 4/8. EU har misslyckats med att hejda användningen av de hälsofarliga kemikalierna PFAS. I dag innehåller mängder av livsmedelsförpackningar PFAS, vilket är ett hot mot människors hälsa. Sverige borde driva på EU, och även införa ett nationellt förbud av PFAS kopplat till livsmedel, skriver Karin Lexén på Naturskyddsföreningen och Anne-Sofie Bäckar på Chemsec.

Vilken mat vi äter, och hur den är framställd – ekologisk, närproducerad, processad, och så vidare – är en alltmer framträdande fråga i dagens samhälle. Vad som däremot inte diskuteras i någon större omfattning är hur maten vi äter förpackas och görs tillgänglig. Vad innehåller egentligen alla de tusentals tuber, konservburkar, kartonger och pappersomslag vi möter i en livsmedelsaffär?

En grupp kemikalier som används i mängder av livsmedelsförpackningar är högfluorerade ämnen, eller PFAS som de också kallas. Den industritillverkade PFAS-familjen består av över 4.700 kemikalier och används som ytbehandling i många produkter, till exempel kläder, skor och stekpannor. De finns i brandskum och skidvalla, skönhetsprodukter, möbeltyg och elektronik.

I fallet med matförpackningar, där PFAS används främst för att göra papp vatten- och fettavvisande, används dessa kemikalier regelbundet i allt från [popcornpåsar till hamburgerpapper och pizzakartonger](#).

Ledande experter har länge varnat för den bristfälliga tillsynen av just matförpackningar, eftersom mat tros vara den främsta källan till exponering av PFAS för människor. Precis som andra kemikalier regleras kemikalier i matförpackningar på EU-nivå, men just gruppen PFAS är inte förbjuden enligt någon lagstiftning och det finns inte krav på märkning. Situationen förvärras ytterligare av att det från vetenskapligt håll inte finns någon standardiserad metodik för att mäta hur stor exponeringen av PFAS är från matförpackningar. Avsaknaden av lagstiftning gör att det inte finns några gränsvärden att testa efter.

PFAS-kemikalierna är oerhört effektiva för jobbet de är utvecklade för. Faktum är att de är så effektiva och används i sådan omfattning att alla människor på jorden i dag har mätbara nivåer av PFAS i blodet, eftersom kemikalierna är extremt svårnedbrytbara och ansamlas i natur, djur och människor. Men i takt med att användandet och utsläppen har accelererat de senaste decennierna, har också larmrapporterna kommit allt tätare.

Epidemiologiska studier har klarlagt kopplingar mellan PFAS-exponering och flera hälsoåkommor, som till exempel levercancer, lägre födelsevikt och påverkan på immunsystemet. Nordiska ministerrådet publicerade nyligen [en omfattande rapport](#) som visar att PFAS är vanligt förekommande i naturen och att 3 procent av den svenska befolkningen har dricksvatten som innehåller PFAS över rekommenderade gränsvärden.

Spridningen hotar inte bara vår hälsa och miljö, den medför också höga kostnader för samhället. Enligt rapporten uppskattas de hälsoekonomiska effekterna av PFAS att kosta EU-länderna upp till 84 miljarder euro per år.

Även Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet publicerade nyligen [en förstudie](#) där man uttrycker oro över PFAS påverkan på människor. Författarna uppmanar till kraftigt sänkta gränsvärden för PFAS och menar att en stor del av befolkningen i dag får i sig halter som ligger långt över dessa föreslagna gränsvärden.

Studien fick vårt grannland Danmark att vakna till. I början av februari gav Danmarks miljö- och livsmedelsminister Jakob Ellemann-Jensen danska livsmedelsverket i uppdrag att undersöka möjligheterna för [ett danskt nationellt förbud](#) för alla typer av PFAS i livsmedelsförpackningar av papp, till dess att ett EU-förbud är på plats.

Den globalt erkända Stockholmskonventionen för särskilt farliga kemikalier listar visserligen två substanser i den stora PFAS-gruppen (PFOA och PFOS). Men eftersom lagstiftningen tar sig an kemikalier en åt gången, i stället för på gruppnivå, har det varit enkelt att tillverka nya varianter av PFAS och på så vis hålla sig på rätt sida av lagen. Tyvärr är detta ett bra exempel på hur lapptäcket av olika kemikalielagstiftningar i världen fungerar. För den oinitierade utgör de ett synbart skydd mot kemikalier för oss människor, men i verkligheten är de fulla av kryphål som är lätta att ta sig igenom.

Detta faktum är inte bara ett hot mot människors hälsa, det är också ett stort problem för de företag som verkligen vill göra rätt och i största möjliga mån undvika farliga kemikalier i sina produkter. För alla svenska företag med utländska leverantörsled är det besvärligt att få fram specifik information om vilka farliga kemikalier som använts under produktionen, med undantag från den lilla del som enligt lag är förbjudna, vilket bland annat illustreras av PFAS-kemikalierna.

För oss är det uppenbart att EU:s lagstiftning har misslyckats med att reglera den utbredda användningen av PFAS och det specifika fallet med matförpackningar är ett tydligt exempel på det. Det är hög tid att Sverige följer Danmarks initiativ och arbetar för ett nationellt förbud mot PFAS i material som kommer i kontakt med livsmedel.

EU:s lagstiftning kring matförpackningar har varit kraftigt eftersatt, men just nu har arbetet med en översyn påbörjats. Här finns det en möjlighet för Sverige att visa framfötterna och driva på för att skärpa reglerna i EU väsentligt. Konkret bör man kräva en harmoniserad lagstiftning för papp, kartong, bläck, lim och bindmedel genom en starkare koppling till kemikalielagstiftningen "Reach".

Vi vill även uppmana svensk industri att redan nu fasa ut PFAS. Om vi återigen tittar till vårt grannland Danmark är danska Coop ett stort föredöme för den svenska livsmedelsindustrin. Coop Danmark har på kort tid fasat ut PFAS i mängder av livsmedelsförpackningar och helt nyligen beslutades också att förbjuda all kosmetika med PFAS. Ett förbud som inte bara gäller Coops egen produktlinje, utan alla kosmetikaleverantörer, inklusive de stora, välkända jättarna.

Då PFAS används i mängder av konsumentprodukter gäller naturligtvis vår uppmaning att fasa ut dem även företag i andra branscher än just livsmedelsindustrin.

Det finns redan i dag gott om säkra alternativ till PFAS, så det finns egentligen inte någon ursäkt att fortsätta använda dessa skadliga kemikalier.

Fakta. Vilka är Chemsec?

Chemsec, Internationella kemikaliesekretariatet, är en oberoende organisation som utan vinstintresse driver på omställningen från skadliga kemikalier till säkra alternativ.

Organisationen verkar för en hållbar, tydlig och strikt kemikalielagstiftning och ger vägledning till företag som vill förändra sin kemikaliehantering.

Chemsec driver en företagsgrupp med företag som alla har målet att vara bäst i världen när det gäller kemikalier i produkter. Bland medlemmarna finns bland annat Ikea, H&M, Apple och Lego.

Källa: [Chemsec](#)